

Grigore N. Filipescu (1886-1938): Repere biografice

Andrei Popescu

Veröffentlichungsversion / Published Version

Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Andrei Popescu (2012). Grigore N. Filipescu (1886-1938): Repere biografice. *Annals of the University of Bucharest / Political science series*, 14(2), 17-46. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-389988>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer CC BY-NC-ND Lizenz (Namensnennung-Nicht-kommerziell-Keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.de>

Terms of use:

This document is made available under a CC BY-NC-ND Licence (Attribution-Non Commercial-NoDerivatives). For more information see:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

GRIGORE N. FILIPESCU (1886-1938). REPERE BIOGRAFICE

ANDREI POPESCU

GRIGORE N. FILIPESCU (1886-1938). BIOGRAPHICAL INVESTIGATIONS

Abstract

Grigore N. Filipescu, engineer and lawyer, was a controversial and inconstant politician in Interwar Romania. He had passed through many political parties until 1929, when he founded his own political organization. He was also involved in other areas, being the president of the Romanian Telephone Company, conducting the construction of the Cămpina-Constanța oil pipeline and organizing the first international fencing contests in Romania.

Keywords: Grigore N. Filipescu, interwar Romania, conservatism, political biography.

Preambul

Studiul nostru își propune să aducă în prim-plan o figură mai puțin cunoscută, deloc neglijabilă însă, a vieții politice românești interbelice. Este vorba de Grigore N. Filipescu (1886-1938). Ne străduim să trecem în revistă câteva momente semnificative din biografia sa politică, dar nu numai, o biografie care a fost marcată de notorietatea tatălui său, liderul conservator Nicolae Filipescu.

Pe lângă sursele arhivistice, destul de sărace în informații asupra subiectului, foarte importante pentru demersul nostru au fost presa și memorialistica. În primul rând trebuie să menționăm ziarul personal al lui Filipescu, „Epoca”, apoi ziarele de mare tiraj, ca „Universul” sau „Curentul”. Interesante sunt și informațiile oferite de presa străină, în special din Statele Unite ale Americii („The New York Times”, „Time”), Spania („El Sol”, „Heraldo de Madrid”), Franța („Le Figaro”, „Journal des Débats”) și Elveția („Journal de Genève”, „Gazette de Lausanne”). Memoriile oamenilor politici ai epocii (Constantin Argetoianu, Nicolae Iorga, Grigore Gafencu, Alexandru Marghiloman, I. G. Duca) sunt de asemenea esențiale pentru studierea acestei perioade.

1. Originea. Familia Filipescu

S-a născut la București, la data de 1 octombrie 1886, fiind primul dintre cei cinci copii ai lui Nicolae Filipescu (1862-1916) și ai Mariei Blaremburg¹. Tatăl său a fost fruntaș al Partidului Conservator, primar al Bucureștiului, deputat, vicepreședinte al Camerei Deputaților și ministru al Apărării Naționale.

Familia Filipescu era o veche familie românească, ale cărei origini se pierd în timp, venind, se pare din Țara Făgărașului, la sfârșitul secolului al XIII-lea. Numele familiei, dar și al moșiei din județul Prahova, vine de la Filip, fiul lui Udriște Postelnicul, care a trăit în secolul al XVI-lea. Spătarul Mihai, un alt fiu al lui Udriște, a avut un fiu Dumitrașco care a fost comis la 1620, stolnic la 1632, apoi clucer. Dumitrașco a avut la rândul său un fiu Pană, care a fost vel spătar în 1656 și cumnat cu Șerban Cantacuzino.

Pană Filipescu a avut un fiu Constantin, cronicar, care, la rândul său, a avut un fiu Grigore. Fiul acestuia, Pană, a fost logofăt în 1775, vel vornic în 1781 și vel ban în 1783 și a avut un fiu Constantin, vel postelnic în 1789, vel vistier în 1784, vel ban în 1813. Fiul acestuia, Nicolae, căminar în 1812, apoi vel logofăt și agă, a avut doi feciori, pe Constantin Filipescu, ministru de finanțe în guvernul provizoriu din 1848 și pe Grigore Filipescu, mare vornic și ministru în 1859. Acesta din urmă este tatăl lui Nicolae Filipescu, care a avut cinci copii: Grigore, Constantin, Maria, Ella și Jeana². Nici Grigore Filipescu, nici fratele său Constantin, nu au avut copii, iar tatăl lor l-a înfiat pe Vlad Stolojan, fiul unei fiice. Acesta și-a luat numele Filipescu și se pare că are un nepot la Paris, Nicolae Filipescu³.

În 1909 Grigore Filipescu s-a căsătorit cu Ioana Cantacuzino (1890-1971), fiica lui Matei Cantacuzino. Cei doi locuiau în București, într-o casă de pe strada ce purta numele tatălui său, la numărul 18⁴, construcția fiind proiectată de celebrul arhitect Ion D. Berindey și ridicată în 1915⁵.

2. Începutul vieții și studiile

Fiind născut la București, studiile și le-a început aici, în capitala Regatului României. După absolvirea școlii primare, s-a mutat la Paris, unde a urmat prestigiosul liceu „Louis le Grand”⁶. Studiile superioare le-a făcut în două țări

¹ Victor Botez, Corneliu Radeș, *Nobilimea la români*, Ed. Floare albastră, București, 2007, p. 132.

² Octav-George Lecca, *Familiiile boierești române*, Ed. Libra, 2004, p. 278-283.

³ Neculai I. Staicu-Buciumeni, *Colegiul Național „Nicolae Filipescu”*, Ed. Făt-Frumos, București, 2007, p. 95.

⁴ *Anuarul „Socec” al României-Mari, 1925-1926, I – Capitala*, Ed. „Socec & Co.” Soc. Anon., București, 1925, p. 9.

⁵ Astăzi, clădirea se găsește pe strada Nicolae Filipescu, la numărul 40 și adăpostește Secretariatul de Stat pentru Culte.

⁶ *Dreptatea*, 27 august 1938.

diferite și în două domenii foarte diferite. În 1902 s-a înscris la Școala Politehnică din Zürich, pe care a absolvit-o în 1907. După ce a devenit inginer, Filipescu a urmat și Facultatea de Drept de la Paris, devenind și avocat.

Nu știm dacă el a practicat avocatura, însă cunoaștem faptul că era un inginer apreciat. În această calitate, Filipescu a condus lucrări importante, una dintre cele mai importante fiind construcția conductei de petrol Câmpina-Constanța⁷. Pentru diversele sale realizări, Filipescu va fi mai târziu decorat cu ordinele „Legiunea de Onoare”⁸ și „Ferdinand”⁹.

3. Activitatea publicistică

Ziarul „Epoca” a apărut pentru prima dată în anul 1885, fiind fondat de Nicolae Filipescu¹⁰. Pe la acest ziar s-au perindat mari personalități culturale ca Barbu Delavrancea, Grigore Păuceanu, Alexandru Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, Nicolae Iorga sau Eugen Lovinescu¹¹. În anii primului război mondial, „Epoca” avea cel mai mare tiraj dintre ziarele cu caracter politic.

După plecarea din Liga Poporului, Grigore N. Filipescu a decis să reînvie ziarul tatălui său. Acesta îi dăruise ziarul lui Pisani, un colaborator al său, în 1913, care la rândul lui, i-l cedase lui Constantin Argetoianu. Acesta din urmă arăta că „astfel a devenit Grigore Filipescu, grație mie, proprietar legitim al ziarului în care m-a înjurat țigănește după Conversiune, de la 1932 înainte și până m-am împăcat iar cu el, în primăvara anului 1938”¹². Aflat în pragul falimentului, Grigore N. Filipescu și Constantin Argetoianu încearcă să salveze ziarul, găsindu-i doi finanțatori, în persoana bancherilor Aristide Blank și Jean Chrissoveloni¹³. În schimbul finanțării ziarului, Argetoianu și Filipescu vor deveni membri ai consiliului de administrație al Băncii Marmorosch, Blank & Co. Se formează un comitet de direcție, compus din Hiott, Many, Filipescu și Argetoianu¹⁴.

Finanțarea ziarului de către Aristide Blank și prezența lui Filipescu în consiliul de administrație al băncii acestuia au alimentat teoriile grupurilor antisemite care îl considerau pe acesta din urmă, ziarul său și gruparea sa ca fiind instrumente ale „jidaniilor”. Dincolo de unele exagerări, trebuie subliniat faptul că Aristide Blank avea o influență puternică asupra lui Filipescu și a „Epocii”. Scriitorul Liviu Rebreanu notează în jurnalul său că în „Epoca” urma

⁷ C. Fundo, „A murit Grigore Filipescu”, în *România*, 27 august 1938.

⁸ *L'Européen*, 13 decembrie 1935.

⁹ *Timpu*, 27 august 1938.

¹⁰ Corneliu Șenche, „Un „prizonier al onoarei”. Nicolae Filipescu”, în *Historia*, IX, 88, aprilie 2009.

¹¹ Pamfil Șeicaru, *Istoria presei*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2007, p. 236-238.

¹² Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. V, partea a V-a, Ed. Machiavelli, București, 1995, p. 141-142.

¹³ *Ibid.*, II, partea a IV-a, Ed. Humanitas, București, 1991, p. 226.

¹⁴ *Ibid.*, p. 227.

să apară un articol critic la adresa sa, însă acesta nu a mai apărut, datorită intervenției lui Blank, care l-a convins pe Filipescu să renunțe la articolul respectiv¹⁵.

Ziarul își întrerupe apariția la 20 august 1923, dar, la data de 1 februarie 1926, Grigore N. Filipescu îl reînființează și va apărea până la 8 mai 1938, când dispare definitiv¹⁶. Scopul reînființării ziarului, declara Filipescu, era lupta împotriva Brătienilor și a lui Barbu Știrbey¹⁷. Din 1927 „Epoca” a susținut o vreme Partidul Poporului al generalului Averescu¹⁸, iar din 1929 a devenit „oficiosul vladțepismului”¹⁹, apoi al Partidului Conservator. În realitate, „Epoca” era ziarul personal al lui Filipescu²⁰, oglindind întotdeauna viziunea lui Filipescu.

După numai două luni de la reapariție, ziarul a fost interzis, în aprilie 1926, pentru atacarea patriarhului Miron Cristea²¹. Sătui de confiscările și devastările de birouri abuzive ale guvernului, jurnaliștii de la „Epoca” erau hotărâți ca data viitoare să-și apere redacția cu pistoalele²². De altfel, toată perioada 1926-1930 a fost pentru „Epoca” o perioadă de permanente probleme cu autoritățile²³, ziarul fiind deseori confiscat sau cenzurat, din cauza atitudinii violente ce o avea, în special în raport cu P.N.L., Ionel Brătianu, Barbu Știrbey și Regina Maria.

Activitatea publicistică a sa este foarte plastic zugrăvită de poetul Tudor Arghezi, care se arăta entuziasmat de reapariția „Epocii”, despre care spunea că, de când apare sub direcția lui Filipescu, „înfățișează un spirit de discreție în indiscreție, o măsură în lucrurile nemăsurate și un temperament în temperatură”²⁴.

În „Epoca” Filipescu făcea dese atacuri la adresa camarilei regale, dar și a multor personalități din viața politică a vremii. Printre „preferații” acestuia se numărau Regina Maria, Barbu Știrbey, D. R. Ioanițescu și Iuliu Maniu (în perioadele în care nu colabora cu acesta). Lui Ioanițescu îi lua apărarea Alexandru Vaida Voevod, care spunea că Grigore Filipescu „nu dispune nici de hărnicie nici de capacitatea de muncă a lui D.R.”²⁵, exploatând pripelile acestuia.

¹⁵ Liviu Rebreanu, *Jurnal*, I, Ed. Minerva, București, 1984, p. 113.

¹⁶ Ion Bulei, *Conservatori și conservatorism în România*, Ed. Enciclopedică, București, 2000, p. 662.

¹⁷ *Epoca*, 2 februarie 1926.

¹⁸ P. Șeicaru, *op. cit.*, p. 281.

¹⁹ Grigore Gafencu, *Însemnări politice*, Ed. Humanitas, București, 1991, p. 16.

²⁰ Joseph Slabey Rouček, *Contemporary Roumania and Her Problems*, Ayer Publishing, 1971, p. 369; Norman L. Forter, Demeter B. Rostovsky *The Roumanian Handbook*, Ayer Publishing, 1971, p. 29.

²¹ „Cabinet Supresses Rumanian Newspaper; Epoca Is Put under Ban for Attacking Patriarch as Member of the 'Palace Camarilla'”, în *The New York Times*, 23 aprilie 1926; *Heraldo de Madrid*, 29 aprilie 1926.

²² *The New York Times*, 20 aprilie 1926.

²³ *Politics and Political Parties in Roumania*, International Reference Library Publishing Co., London, 1936, p. 374.

²⁴ Tudor Arghezi, „Un ziar nou: *Epoca*, sau un gazetar nou: Grigore Filipescu”, în *Scrieri*, 25, Ed. Minerva, București, 1974, p. 336-337.

²⁵ Alexandru Vaida-Voevod, *Memorii*, III, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1997, p. 117.

Filipescu era și un atent observator al politicii externe, astfel că nici personalitățile internaționale nu au scăpat de criticile acestuia. Atacată frecvent în paginile *Epocii* era mai ales Italia lui Mussolini, despre care Filipescu spunea „*necuviinți*”²⁶. Acesta este și motivul pentru care, când țărăniștii îi oferă postul de ministru de externe, Filipescu refuză pe motiv că „*a atacat violent pe Mussolini*”²⁷. Însă „*Epoca*” din anii '30 nu mai avea un tiraj mare și nu se mai afla printre ziarele cele mai citite, având un tiraj de 15.000 de exemplare, în timp ce „*Universul*”, cel mai citit ziar, avea un tiraj de zece ori mai mare, iar ziarele de partid aveau tiraje între 10.000 („*Îndreptarea*”) și 30.000 („*Viitorul*”)²⁸.

„*Epoca*” își încetează apariția în 1938, anul în care dispar atât Partidul Conservator, cât și Grigore Filipescu. Cu câteva luni înainte să moară, Filipescu a suspendat apariția ziarului, la 8 mai 1938. Ca motiv se invocau problemele financiare, cauzate de un decret-lege ce impunea condiții severe presei²⁹. Se anunța că ziarul va apărea totuși bilunar, însă se pare că numărul din 8 mai a fost ultimul.

4. Activitatea politică până la înființarea Ligii „Vlad Țepeș”

4.1. Începutul carierei politice. Membru al Partidului Conservator și al Partidului Muncii

Grigore Filipescu a fost mai întâi membru al Partidului Conservator, alături de tatăl său. În 1916, Partidul Conservator-Democrat, condus de Take Ionescu, a fuzionat cu gruparea lui Nicolae Filipescu, la sugestia fiului acestuia³⁰, gruparea schimbându-și numele în Partidul Conservator-Naționalist³¹. În același an însă Nicolae Filipescu moare, iar ulterior fiul său părăsește partidul pentru a se alătura Partidului Muncii.

La 1 mai 1917 un grup de intelectuali, condus de dr. Nicolae Lupu, Grigore Iunian, Grigore Trancu-Iași, George Diamandi, M. Carp, reprezentând aripa stângă a P.N.L., decid să părăsească partidul și să formeze o nouă grupare, Partidul Muncii³². Programul partidului prevedea o constituție democratică, care să asigure participarea la viața publică a „*păturilor producătoare*”, împrăștierea cu loturi de cinci hectare a tuturor țăranilor, vot universal tuturor cetățenilor de peste 20 de ani, etatizarea Băncii Naționale, dreptul la grevă, protejarea muncii

²⁶ Nicolae Iorga, *Memorii. Sinuciderea partidelor (1932-1938)*, VII, București, 1939, p. 294.

²⁷ *Ibid.*, p. 430.

²⁸ Ioan Georgescu, *Presa periodică în România*, Ed. Revistei „Vestitorul”, Oradea, 1936, p. 169.

²⁹ *Epoca*, 8 mai 1938.

³⁰ C. Argetoianu, *Op. cit.*, p. 219.

³¹ *Istoria românilor. România întregită (1918-1940)*, VIII, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 222.

³² Eufrosina Popescu, „Crearea Partidului Muncii și activitatea sa în parlamentul din Iași (mai-iunie 1917)”, *Studii. Revistă de istorie*, XXV, 5, 1972; Keith Hitchins, *România 1866-1947*, Ed. Humanitas, București, 1998, p. 268.

femeilor și copiilor etc.³³, reușind chiar să grăbească realizarea reformelor agrare și electorală. În acest partid, apărut și dezvoltat sub imboldul revoluțiilor din Rusia din 1917, îl regăsim ulterior și pe Grigore Filipescu³⁴. În 1918 o parte din membrii Partidului Muncii participă la formarea Ligii Poporului, iar la sfârșitul anului fuzionează cu Partidul Țărănesc.

4.2. Rolul lui Grigore Filipescu în înființarea și organizarea Ligii Poporului

Primul personaj pe care Filipescu l-a considerat capabil pentru a conduce noul partid conservator a fost generalul Alexandru Averescu, în care vedea un lider popular și ușor de manipulat. Regele Ferdinand îi reproșa generalului Averescu, în luna mai a anului 1917, că îl lăsa pe Grigore N. Filipescu să facă politică folosindu-se de numele său. Averescu răspunde Regelui că nu a permis „sublocotenentului Gr. Filipescu” acest lucru și nici nu crede că este adevărat, ci mai degrabă „născociri de ale rău voitorilor”³⁵. În 1918, Filipescu a părăsit frontul pentru a veni la Bacău, unde se afla generalul³⁶. I. G. Duca nota în memoriile sale că, la Bacău, Averescu se înconjurase de adversari ai guvernului liberal, în frunte cu Grigore N. Filipescu³⁷. El insista pe lângă Averescu ca acesta să formeze un nou partid, puternic, care, așezat pe principii conservatoare, să ia locul vechilor partide³⁸.

Filipescu a fost membru fondator al Ligii Poporului, fiind unul dintre cei șase semnatari ai actului constitutiv, alături de Constantin Argetoianu, Matei Cantacuzino, Duiliu Zamfirescu, generalul Grădișteanu și A. C. Cuza, la 3 aprilie 1918³⁹. Argetoianu povestește în memoriile sale că împreună cu „Grigore Filipescu și alți prieteni”, hotărâți că „trebuia numaidecât pus în picioare un nou partid care, cu Averescu în cap și cu popularitatea lui crescândă în coadă”, să fie o alternativă la P.N.L., întrucât conservatorii nu mai reprezentau o forță puternică, iar „Brătianu și liberalii erau odioși lumii întregi, până și aliaților, și numai generalul Averescu putea pune bazele României Noi, și semna o pace glorioasă”⁴⁰.

³³ Ion Alexandrescu, Ion Mamina, Ion Bulei, Ioan Scurtu, *Partidele politice din România (1862-1994)*, Enciclopedie, Ed. Mediaprint, București, 1995, p. 62.

³⁴ *Desăvârșirea unității naționale statale a poporului român. Recunoașterea ei internațională. 1918. Documente interne și externe august 1918 – iunie 1919*, III, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 99.

³⁵ Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din războiu (1916-1918)*, Ed. „Cultura Națională”, București, f.a., p. 160.

³⁶ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Alexandru Averescu, dos. 52, f. 10.

³⁷ I. G. Duca, *Amintiri politice*, II, Ed. Jon Dumitru, München, 1981, p. 129.

³⁸ *Ibid.*, p. 165.

³⁹ Eufrosina Popescu, „Crearea Ligii Poporului și activitatea ei pînă în martie 1920”, în *Studii. Revistă de istorie*, XXI, 2, 1968, p. 343.

⁴⁰ Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, V, Ed. Machiavelli, București, 1995, p. 57.

Împreună cu generalul Averescu, Argetoianu a hotărât ca noua grupare să poarte numele de ligă, ci nu de partid, pentru a putea intra și A.C. Cuza și membrii Partidului Muncii, fără ca partidele lor să se desființeze⁴¹. După propriile declarații, Argetoianu a fost cel care a dat numele grupării și tot el va fi cel care va decide, mai târziu, transformarea Ligii Poporului în Partidul Poporului⁴². Tot Argetoianu a hotărât ca generalul Averescu să îi trimită o scrisoare lui și lui Matei Cantacuzino prin care să-i invite să adere la „mișcarea” sa⁴³. Numele lui Matei Cantacuzino, jurist respectat și profesor universitar, oferea prestigiu Ligii Poporului, însă acesta ajunsese la bătrânețe, așa că energicul său ginere, Grigore N. Filipescu, îl secolnda pe Argetoianu în acțiunile de organizare a ligii. Datorită prezenței lui A.C. Cuza și a Partidului Muncii programul politic a trebuit să fie unul echilibrat, fiecare având pretenția să fie introduse diferite puncte naționaliste și antisemite în cazul primului, sau „importate de peste Nistru”, în cazul Partidului Muncii⁴⁴. S-a încercat și atragerea lui Constantin Stere, care se afla la Geneva. În acest sens, Stere a fost vizitat de două ori de Grigore N. Filipescu în vara anului 1918 și de două ori de Constantin Argetoianu, în vara aceluiași an, ambii insistând ca acesta să se înscrie în Liga Poporului, oferta fiind însă respinsă⁴⁵.

Alături de Constantin Argetoianu, Grigore N. Filipescu era considerat omul care conducea din umbră Liga Poporului. I. G. Duca vedea lista ministerială a guvernului Averescu din 1918 ca fiind „opera lui Argetoianu și a lui Grigore Filipescu, îndeosebi a acestuia din urmă, care îi organiza de mult la Bacău un partid lui Averescu, pe care voia să îl facă după moartea tatălui său, precum am mai arătat-o, șeful forțelor conservatoare din țară. Matei Cantacuzino, socrul său, Luca Niculescu, un protejat al lui Nicu Filipescu și Generalul Culcer, tot amic al lui, fuseseră aleși prin directa intervenție a lui Grigore Filipescu, acesta din urmă, îmbrăcat de-alminteri în ofițer de rezervă, cu o lungă pelerină militară, urmărea pe Generalul Averescu de parcă era umbra lui și se agita într'un chip nemaipomenit în tot Iașul, deja îndeajuns de agitat în acele zile”⁴⁶.

Pamfil Șeicaru era și el de părere că intrarea lui Matei Cantacuzino în guvernul Averescu era opera ginerelui acestuia, Grigore N. Filipescu, care vroia să se folosească de popularitatea generalului Averescu pentru a reface un partid conservator puternic⁴⁷. Constantin Argetoianu nu era de acord, considerând că ideea conservatoare va fi eliminată prin apariția țărănimii în viața politică⁴⁸.

⁴¹ *Ibid.*, p. 65.

⁴² *Ibid.*, p. 66.

⁴³ *Ibid.*, p. 67.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 72.

⁴⁵ Zigu Ornea, *Viața lui C. Stere*, II, Ed. Cartea Românească, București, 1991, p. 244; Alexandru Marghiloman, *Note politice 1897-1924*, Ed. Institutului de Arte Grafice „Eminescu” S.A., IV, 1927, p. 403.

⁴⁶ I. G. Duca, *Amintiri politice*, III, Ed. Jon Dumitru, München, 1982, p. 65.

⁴⁷ Pamfil Șeicaru, *Scrieri din exil*, II, Ed. Saeculum I.O., București, 2002, p. 111.

⁴⁸ *Ibid.*.

Sabina Cantacuzino considera că Argetoianu avea o mare influență asupra generalului Averescu, „*dar era și dânsul sub a lui Gr. Filipescu*”⁴⁹. Și Nicolae Iorga afirmă că Filipescu era „șeful” lui Averescu⁵⁰. Tot Iorga ne oferă o știre interesantă: „*«Îndreptarea» și «Epoca» au același personal de redacție, cea din urmă fiind foaia de seară a celei d'întâiu*”⁵¹. Argetoianu și Filipescu se mai ocupau de „*punerea la punct și în corectarea*” a articolelor scrise de Averescu pentru ziarul Ligii Poporului, „Îndreptarea”, pentru a evita compromiterea generalului și a grupării⁵².

Despărțirea de Liga Poporului s-a datorat faptului că Filipescu încerca să îi impună propriile sale idei lui Averescu și a avut punctul culminant în timpul unei discuții dintre cei doi privind modalitatea de a veni la guvernare. Conform însemnărilor lui Constantin Artetoianu, Filipescu dorea organizarea de agitații, manifestații și lupte de stradă cu ocazia alegerilor parțiale ce urmau să aibă loc în Moldova, în timp ce generalul nu considera că asemenea acte violente ar fi oportune atâta timp cât o parte a țării era sub ocupație străină și l-a oprit pe interlocutorul său, căruia i-a dat de ales între a accepta metoda sa sau a părăsi Liga. Filipescu a ales a doua variantă, i-a întors spatele generalului și a ieșit pe ușă. Argetoianu a încercat să-i împace pe cei doi, însă Averescu a refuzat, fiind „*încântat că scăpase de fostul său aghiotant, care-i sta în gât*”⁵³. Generalul Averescu îi povestește lui Alexandru Marghiloman, în cadrul unei întâlniri între cei doi, că l-a „concediat” pe Filipescu, pentru că ar fi vrut, „*suferind de boala conservatorilor, să-și facă și el o bisericuță*”, concluzionând că „*în afară de Ligă cât va pofti, dar nu în Ligă*”⁵⁴.

4.3. Revenirea alături de Take Ionescu

După despărțirea de Averescu, Filipescu s-a apropiat din nou de Take Ionescu și a intrat în partidul său. La sfârșitul lui 1918 plănuia, împreună cu Argetoianu, o alianță între Liga Poporului și Partidul Conservator Democrat⁵⁵. După război, Partidul Conservator Democrat își ia, la 19 octombrie 1919, numele de Partidul Democrat și câțiva membri intră în guvernul Averescu (Take Ionescu, Nicolae Titulescu, Dimitrie Greceanu). În decembrie 1921, după căderea guvernului Averescu, Take Ionescu este însărcinat cu conducerea unui nou guvern. Filipescu, garantându-i acestuia majoritatea în parlament, reușește să-l convingă să accepte⁵⁶. Filipescu

⁴⁹ Sabina Cantacuzino, *Din viața familiei Ion C. Brătianu*, II, Ed. Albatros, București, 1996, p. 160.

⁵⁰ N. Iorga, *op. cit.*, p. 98.

⁵¹ Id., *Memorii*, II, Ed. „Națională” S. Ciornei, București, f.a., p. 98.

⁵² C. Argetoianu, *op. cit.*, p. 78.

⁵³ *Ibid.*, pp. 140-141.

⁵⁴ Al. Marghiloman, *op. cit.*, p. 101.

⁵⁵ C. Argetoianu, *op. cit.*, p. 172.

⁵⁶ Id., *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, VI, Ed. Machiavelli, București, 1996, p. 283.

spera ca în jurul popularității lui Take Ionescu să construiască un nou partid, la care să adere, pe lângă membrii celor două partide conservatoare, dizidenți ai Partidului Poporului și ai Partidului Național Român⁵⁷. Guvernul Take Ionescu primește însă un vot de blam din partea parlamentului, astfel că activitatea acestuia se sfârșește după numai o lună (17 decembrie 1921 – 17 ianuarie 1922).

Între timp Take Ionescu se apropiase foarte mult de Nicolae Iorga. Se pare că președintele Partidului Conservator Democrat le-a sugerat colegilor de partid o fuziune cu gruparea condusă de marele istoric. Când Iorga a câștigat mandate în mai multe circumscripții, a cedat unul dintre ele lui Take Ionescu, iar acesta i l-a dăruit lui Filipescu, care intra astfel pentru prima oară în parlament⁵⁸.

După moartea lui Take Ionescu, Filipescu a negociat cu Nicolae Iorga o fuziune între cele două grupări⁵⁹. Filipescu îi oferea lui Iorga conducerea noului partid, însă acesta din urmă dorea ca membrii conservatori să se înscrie individual în Partidul Naționalist-Democrat, acceptând programul acestuia⁶⁰. Unii takiști, cum ar fi Stelian Popescu, nu doreau o fuziune cu partidul lui Iorga. Discuțiile sunt reluate în iulie 1922, de data aceasta Filipescu acceptând și conducerea și programul lui Iorga, însă între cei doi lideri politici apare un conflict legat de șefiile locale, astfel că nici de data aceasta nu se înțeleg⁶¹.

Un alt om politic cu care s-a negociat refacerea unui partid conservator a fost Constantin Argetoianu. Grigore Filipescu și Constantin Xenii încercau să atragă în noua grupare atât foști takiști, cât și foști membrii ai Partidului Conservator, dintre care, între timp, o parte erau în Partidul Poporului condus de generalul Averescu. Mai întâi Xenii îl invită pe Argetoianu la discuții propunându-i să îi ia locul lui Take Ionescu, între timp decedat: „*puneți-vă în capul nostru și să refacem Partidul Conservator*”⁶². Argetoianu refuză, motivând că „*ideea conservatoare pierise odată cu sinuciderea Partidului Conservator*”⁶³. Grigore Filipescu urma și el să discute cu Argetoianu problema reînființării Partidului Conservator, însă acesta îl prefera, ca președinte, pe Iorga. De aceea, înainte de a-l vizita pe Argetoianu, a discutat cu Iorga, care s-a arătat flatat de propunere, însă, când a aflat că trebuia să colaboreze cu Argetoianu, s-a înfuriat, întrucât cei doi erau certați. Pentru a-l convinge, Filipescu îi povestește despre admirația lui Argetoianu față de profesorul Iorga.

⁵⁷ *Ibid.*, pp. 291-292; Anastasie Iordache, *Take Ionescu*, Ed. Mica Valahie, București, 2011, p. 288.

⁵⁸ A. Iordache, *op. cit.*, p. 290; Petre Țurlea, *Nicolae Iorga în viața politică a României*, Ed. Enciclopedică, București, 1991, p. 186.

⁵⁹ Nicolae Iorga, *Memorii*, III, Ed. „Națională” S. Ciornei, București, f.a., p. 310; Id., *O viață de om. Așa cum a fost*, III, Ed. N. Stroilă, București, 1934, p. 75.

⁶⁰ *Ibid.*, p. 77; Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *Istoria României*, II, partea întâi, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 143.

⁶¹ *Ibid.*, II, partea a doua, p. 308.

⁶² Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, VII, Ed. Machiavelli, București, 1996, p. 11.

⁶³ *Ibid.*

Acesta din urmă refuză în cele din urmă, însă, fără să vrea, Filipescu reușește astfel să îi împace pe cei doi⁶⁴. Conform istoricului Ion Bulei, Xeni și Filipescu i-ar fi oferit lui Argetoianu, alături de șefia noului partid, postul de ministru de interne, în cazul câștigării alegerilor⁶⁵.

4.4. Perioada de izolare. Fuziunea cu Partidul Național Român

În aprilie 1920, congresul Partidului Național Român hotărăște extinderea activității partidului la teritoriul întregii țări⁶⁶. Doi ani mai târziu, la 22 noiembrie 1922, după tratative purtate la Cluj, Partidul Democrat (fostul Partid Conservator-Democrat) fuzionează cu Partidul Național⁶⁷. Grigore Filipescu declarase că apropierea dintre cele două partide urma să se facă cu două condiții: de a se păstra linia de politică externă a lui Take Ionescu și de a nu se apropia de Alexandru Marghiloman și Constantin Stere, considerați a fi germanofili⁶⁸. Astfel, Partidul Național Român a reușit să se extindă asupra Vechiului Regat, incorporând organizațiile județene de aici, acest fapt fiind prezentat ca o mare victorie în presa partidului⁶⁹. Un alt important câștig al Partidului Național Român de pe urma acestei fuziuni a fost dobândirea simpatiei ziarului „Universul”, condus de Stelian Popescu, ziar ce avea cel mai mare tiraj la acea vreme⁷⁰.

În 1923 și 1925 Partidul Național Român mai fuzionează cu un grup restrâns de politicieni din Basarabia, respectiv cu Partidul Naționalist al Poporului, condus de Iorga și Argetoianu. Presa liberală critică aceste fuziuni, pe care le consideră a fi o reînviere a Partidului Conservator⁷¹. Alexandru Marghiloman susținea că Grigore N. Filipescu și Constantin Argetoianu, „*elevi desăvârșiți*” ai „*școlii*” lui Nicolae Filipescu, doreau reconstruirea unui partid conservator, încercând să preia conducerea Partidului Național Român, respectiv pe cea a Partidului Poporului⁷².

⁶⁴ *Ibid*, pp. 12-13; Ioan Scurtu, *Istoria românilor de la Carol I la Nicolae Ceaușescu*, Ed. Mica Valahie, București, 2010, p. 227.

⁶⁵ Ion Bulei, *op. cit.*, p. 654.

⁶⁶ Marin Nedelea, *Aspecte ale vieții politice din România în anii 1922-1926*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 123.

⁶⁷ *Patria*, IV, 254, 23 noiembrie 1922.

⁶⁸ *Journal de Genève*, 93, 205, 28 iulie 1922.

⁶⁹ Ion Bitoleanu, *Din istoria României moderne, 1922-1926*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 63.

⁷⁰ Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Ed. Paideia, București, 1999, p. 148.

⁷¹ *Viitorul*, XVIII, 5103, 10 martie 1925.

⁷² Alexandru Marghiloman, *Note politice, 1897-1924*, V, Ed. Institutului de Arte Grafice „Eminescu” S.A., 1927, pp. 183-184; Mihai Rusenescu, Ioan Saizu, *Viața politică în România 1922-1928*, Ed. Politică, București, 1979, p. 46.

În cadrul Partidului Național Român, Filipescu nu a ocupat un loc de frunte, fiind doar unul dintre cei 150 de membri ai Comitetului Executiv⁷³ (Marele Comitet Central), alături de alți foști „takiști”, ca Mihail Cantacuzino, Pavel Brătășanu, Gheorghe Mironescu sau Constantin Xenii. De asemenea Filipescu era președintele Organizației pe Capitală a partidului⁷⁴. Relația cu colegii transilvăneni nu era foarte bună. În 1924, când Alexandru Vaida Voevod a declarat că „era mai bine sub Unguri”, Filipescu „a fost indignat profund, plecând de la întrunirea din cadrul campaniei electorale, scârbit”⁷⁵. De altfel, gruparea takistă era văzută adesea ca fiind una separată de Partidul Național Român, deși Partidul Conservator Democrat nu mai exista oficial.

În acest sens trebuie lămurit un episod relatat de Constantin Titel-Petrescu. Acesta povestește că, în vederea alegerilor comunale din București de la 16 aprilie 1926, s-a încheiat un pact între socialiști, național-țărăniști și „gruparea conservatoare de sub conducerea lui Gr. N. Filipescu, un sincer și luminat democrat”⁷⁶. Într-un act semnat de Titel-Petrescu, dr. Lupu și Filipescu se arată că cele trei grupări își lasă la o parte deosebirile de ordin doctrinar pentru a sluji intereselor țării, pentru a sprijini o politică democratică și de progres social pe plan intern și de pace în cadrul Societății Națiunilor, pe plan extern. Mai departe se ia poziție față de fascism, hitlerism și față de partidele de dreapta care ar dori să importe sistemele dictatoriale ale Germaniei și Italiei⁷⁷. Există două variante: ori relatarea este o simplă născocire a lui Titel-Petrescu, ori, cel mai probabil, acesta a preluat textul pactului electoral dintre Partidul Social Democrat, Partidul Național Țărănesc și Partidul Conservator din aprilie 1937 și i-a schimbat data și contextul. În aprilie 1926 nu se formase încă Partidul Național Țărănesc, nici Partidul Conservator nu exista, iar Hitler nu era încă la putere în Germania. În concluzie, pactul din 1926, de care vorbește Titel-Petrescu, nu a existat.

Conflictul dintre takiștii și transilvănenii din Partidul Național Român se adâncește atunci când negocierile de fuziune cu Partidul Țărănesc încep să se intensifice. După ce, inițial, Filipescu susținea o colaborare între cele două grupări politice împotriva constituției liberale din 1923⁷⁸, ulterior a respins ideea unei fuziuni a lor, încercând să o împiedice. În acest sens a încercat o colaborare cu Stelian Popescu, de asemenea un adversar al ideii de fuziune, care propunea, în schimb, o colaborare cu liberalii „pentru o liniștită succesiune de guvern”⁷⁹.

⁷³ *Patria*, IV, 276, 19 decembrie 1922; Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *op. cit.*, p. 148.

⁷⁴ *Epoca*, XLIII, 1, 2 februarie 1926.

⁷⁵ Ion Rusu Abrudeanu, *Păcatele Ardealului față de sufletul Vechiului Regat*, Ed. Cartea Românească, București, 1930, p. 524.

⁷⁶ Const. Titel-Petrescu, *Socialismul în România 1835-6 septembrie 1940*, f.e., f.l., f.a., p. 390.

⁷⁷ *Ibid.*, pp. 390-394.

⁷⁸ *Patria*, V, 340, 6 martie 1923.

⁷⁹ Stelian Popescu, „Tratatul pentru a doua fuziune sau măcar o colaborare de guvern”, în *Universul*, XLIV, 97, 29 aprilie 1926.

Iuliu Maniu nega negocierile de fuziune, dar se întâlnea în secret cu „trădătorul Stere”⁸⁰, acasă la acesta din urmă. În aceste condiții, Filipescu îl contactează pe Stelian Popescu, îndemnându-l să îi ceară lui Ionel Brătianu puterea, în schimbul încetării negocierilor cu țărăniștii⁸¹, ideea fiind susținută și de Mihai Popovici și Alexandru Vaida Voevod⁸². Brătianu a răspuns că o asemenea discuție poate avea loc numai cu Iuliu Maniu, șeful Partidului Național, dar acesta, evident, a refuzat⁸³. Întrucât generalul Alexandru Averescu a fost însărcinat cu formarea noului guvern, Stelian Popescu se întâlnește cu acesta, înțelegându-se în vederea unei colaborări la guvernare, însă era prea târziu, întrucât Maniu era hotărât să fuzioneze cu țărăniștii⁸⁴. Și Filipescu negocia, fără însă să fie autorizat, o fuziune între Partidul Național Român și Partidul Poporului, conform memoriilor lui Argetoianu⁸⁵. În cele din urmă Stelian Popescu, împreună cu Derussi, Demetrescu-Brăila și Xenii au fost excluși din partid, pe motiv că „au săvârșit acte de indisciplină, făcând acțiuni separate în dezacord cu hotărârile conducerii partidului”⁸⁶. La 10 octombrie 1926 s-a produs oficial fuziunea dintre Partidul Național Român și Partidul Țărănesc, noul partid luând numele de Partidul Național-Țărănesc.

4.5. Întoarcerea în Partidul Poporului

După fuziunea din 1926 și crearea Partidului Național Țărănesc, foștii takiști vor fi și mai izolați în cadrul noului partid. La 16 aprilie 1927, aceștia, cu excepția lui Mihail Cantacuzino⁸⁷, părăseau Partidul Național-Țărănesc, intrând în Partidul Poporului⁸⁸. Grigore N. Filipescu, Emanoil Antonescu și Gheorghe Lucasievici negociau de mai mult timp cu Averescu⁸⁹, dorind o fuziune între Partidul Național Țărănesc și Partidul Poporului într-un „bloc anti-liberal”⁹⁰, însă, în cele din urmă, restul național-țărăniștilor și în special Iuliu Maniu, nu au fost de acord. Refuzul lui Maniu i-ar fi îndemnat pe foștii conservatori democrați să părăsească partidul⁹¹.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ Ioan Scurtu, *Criza dinastică din România (1925-1930)*, Ed. Enciclopedică, București, 1996, p. 68.

⁸² Stelian Popescu, „Încercările de salvare”, în *Universul*, XLIV, 97, 29 aprilie 1926.

⁸³ Ioan Scurtu, *Criza dinastică din România (1925-1930)*, p. 68.

⁸⁴ Stelian Popescu, „Lipsa de orientare”, în *Universul*, XLIV, 98, 30 aprilie 1926.

⁸⁵ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, VIII, Ed. Machiavelli, București, 1997, p. 23.

⁸⁶ *Patria*, V, 376, 17 aprilie 1926.

⁸⁷ *Țara noastră*, VIII, 13, 17 aprilie 1927.

⁸⁸ *Îndreptarea*, IX, 89, 18 aprilie 1927; Ioan Scurtu, *Criza dinastică din România (1925-1930)*, p. 89.

⁸⁹ Constantin Argetoianu, *op. cit.*, VIII, p. 106.

⁹⁰ *Cuvântul*, III, 657, 12 ianuarie 1927.

⁹¹ Constantin Argetoianu, *op. cit.*, VIII, p. 106.

Foștii takiști au organizat o întrunire la sala *Dacia*, criticând public Partidul Național-Țărănesc și anunțându-și demisia din acesta și intrarea în Partidul Poporului. Grigore Filipescu motiva această plecare, declarând că Partidul Național Țărănesc era „o adevărată babilonie”⁹² și „un tren cu două locomotive care trag în sens contrar și veșnic stau pe loc”⁹³. Alături de acesta, la întrunire au mai luat parte și Gheorghe Lucasievici, Emanoil Antonescu, Scarlat Orăscu, Nicolae Hiott, Raul Crăciun, și alții⁹⁴.

Participanții au format o delegație care s-a deplasat la Alexandru Averescu (prim-ministru și președinte al Partidului Poporului), căruia Emanoil Antonescu i-a citit o moțiune prin care grupul își anunța adeziunea la partidul generalului. Acesta a mulțumit delegației și i-a promis că, în cadrul partidului, „fiecare își va avea locul pe care-l merită”⁹⁵.

Existau zvonuri care vorbeau de o reînnoire a guvernului Averescu, urmând ca și „grupul Filipescu” să primească un minister⁹⁶. Președintele Partidului Poporului îi întâmpina pe noii colegi de partid spunându-le că au un singur pericol: Partidul Național Liberal, adică pe Ionel Brătianu⁹⁷.

În cele din urmă, însă, Filipescu îl părăsește din nou pe Averescu, după ce acesta „a luat o pozițiune cu totul opusă” față de cea a sa într-o anumită chestiune, conform fondului personal al generalului⁹⁸. Dacă dăm crezare memoriilor lui Nicolae Iorga, motivul l-a constituit faptul că generalul Averescu i-ar fi cerut lui Filipescu „cruțare față de Știrbei”⁹⁹. Grigore N. Filipescu își dă demisia din Partidul Poporului printr-o scrisoare adresată Generalului Averescu. Este urmat de câțiva „prieteni politici”: Soare Oprea, Matei Fotino, I. Popescu-Olt, Penculescu, Vekiulescu, C. Francovici, Băscănuș, I. Benvenisti, Al. Brăiloiu¹⁰⁰. De data aceasta el hotărăște că a sosit momentul să își formeze propria grupare.

Astfel, în 1929 apare Liga Vlad Țepeș, fondată în contextul campaniei carliste. Trei ani mai târziu, aceasta se transformă în partid politic, luând numele de Partidul Conservator. Această organizație va face însă subiectul unui alt studiu.

⁹² Mihai Rusenescu, Ioan Saizu, *Op. cit.*, p. 212.

⁹³ *Cuvântul*, III, 741, 20 aprilie 1927.

⁹⁴ Ioan Scurtu, *Din viața politică a României (1926-1947). Studiu critic privind istoria Partidului Național-Țărănesc*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1983, p. 73.

⁹⁵ *Cuvântul*, III, 741, 20 aprilie 1927.

⁹⁶ *Ibid.*, III, 739, 18 aprilie 1927.

⁹⁷ *Ibid.*, III, 743, 22 aprilie 1927.

⁹⁸ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Alexandru Averescu, dosar 52, f. 10.

⁹⁹ Nicolae Iorga, *Memorii*, V, Ed. „Națională” S. Ciornei, București, f.a., p. 334.

¹⁰⁰ *Chemarea tinereții române*, IV, 1, 3 martie 1929.

5. Alte activități

5.1. *Observator al politicii externe*

Grigore N. Filipescu era recunoscut în unele părți ale Europei ca fiind un fin observator al problemelor de politică externă. Fiind foarte des plecat la Paris și Geneva, acesta dădea des interviuri și chiar scria uneori articole în ziarele pariziene și geneveze. Încă din 1916 Grigore N. Filipescu făcea aprecieri asupra politicii externe a României în presa franceză¹⁰¹, deja în 1918 fiind recunoscut ca „*prieten al Franței*”¹⁰².

În martie 1935, ziarul „L'Ouest-Eclair” prelua din „Epoca” un articol al lui Filipescu, în care acesta ataca conciliatorismul englez, afirmând că este o politică nefastă, care nu poate asigura păstrarea tratatului de la Versailles¹⁰³. După ce apropierea dintre Germania și Italia a devenit din ce în ce mai vizibilă, Filipescu s-a arătat a fi un vajnic contestatar al unei eventuale alianțe cu Germania, remarcându-se prin poziția sa clară împotriva orientarea progermană a partidelor de extremă dreaptă¹⁰⁴.

Obiecțiile sale față de participarea, la înmormântarea legionarilor Moța și Marin, a unor delegații italiene, germane și portugheze, au făcut înconjurul lumii, făcând subiectul presei internaționale, fiind prezente în presa elvețiană¹⁰⁵, franceză¹⁰⁶ și olandeză¹⁰⁷. Ion Moța și Vasile Marin, legionari de frunte, căzuseră pe frontul din Spania, unde luptaseră ca voluntari de partea trupelor generalului Franco. Legionarii le-au organizat celor doi, considerați a fi martiri căzuți în lupta cu comunismul, o înmormântare cu un pronunțat caracter politic la care, după unele surse (probabil exagerate), au participat peste un milion de persoane. La această manifestație au luat parte și delegații ale Italiei, Germaniei și Portugaliei, lucru care era interpretat de Filipescu și de alți oameni politici ca fiind un amestec al străinilor în treburile interne ale țării¹⁰⁸.

Grigore N. Filipescu era un personaj destul de cunoscut și printre diplomații europeni, care aveau, după caz, amintiri plăcute sau mai puțin plăcute legate de acesta. În aprilie 1937 Sir Reginald Hoare, pe atunci ambasador al Marii Britanii în România, îi raporta superiorului său, ministrul de externe

¹⁰¹ *Journal des Débats*, 17 aprilie 1916.

¹⁰² *La Renaissance*, 2 martie 1918.

¹⁰³ *L'Ouest-Eclair*, 21 martie 1935.

¹⁰⁴ Bela Vago, *Umbra svasticii. Nașterea fascismului și a antisemitismului în Bazinul Dunării (1939-1939)*, Ed. Curtea Veche, București, 2003, p. 35.

¹⁰⁵ *Journal de Genève*, 18 februarie 1937.

¹⁰⁶ *Le Figaro*, 18 februarie 1937.

¹⁰⁷ *Het Vaderland*, 17-18 februarie 1937.

¹⁰⁸ Ioan Chiper, Gavriil Preda, „Politica externă a României în dezbaterile Senatului în anii 1933-1937”, în *Istoria Senatului României*, Regia Autonomă „Monitorul oficial”, București, 2004, p. 386; *Dimineața*, 20 februarie 1937.

conservator și viitorul prim-ministru Anthony Eden, despre discuțiile purtate cu Grigore N. Filipescu, în legătură cu zvonurile privind un eventual guvern de extremă dreaptă convocat de regele Carol al II-lea¹⁰⁹.

În luna decembrie a aceluiași an, într-un alt raport al ambasadorului Hoare către ministrul Eden, se vorbește despre o altă conversație cu liderul conservator român, pornindu-se de la unele zvonuri care spuneau că guvernul de la Londra ar aproba un eventual guvern de extremă dreaptă. Menționarea Italiei l-a făcut pe Filipescu să se lanseze într-o „lungă digresiune, ce a făcut imposibilă continuarea discuției despre impactul din ce în ce mai mare al dreptei”, discutând apoi, totuși, despre pactul de neagresiune încheiat între Iuliu Maniu și Corneliu Zelea-Codreanu¹¹⁰.

5.2. Conferențiar

Grigore Filipescu s-a mai remarcat, atât în țară, cât și în străinătate, și prin conferințele pe care le susținea. Cele ținute în România și cele ținute în alte țări diferă din multe puncte de vedere, inclusiv prin tematica lor. În timp ce conferințele sale din Europa aveau ca teme diverse probleme de politică externă ce frământau opinia publică la acea vreme, cele din România aveau cu totul alte teme, inspirate de viața politică internă.

Chiar și Liga „Vlad Țepeș” a fost fondată în urma succesului unor conferințe ce aveau titlul „Tragedia vieții noastre politice”. Alte titluri de conferințe ținute în România sunt „Politica bunului simț”, „Arta de a face politică” sau „Politica noastră externă. Legende și realități”, unele dintre acestea fiind și tipărite. Asupra unei părți dintre aceste conferințe vom reveni în capitolele următoare.

În 1934 Filipescu susține la sala Dalles din București conferința cu titlul „Arta de a face politică”, în care declară că omul politic este cel care nu spune niciodată ce crede, nu face totdeauna ce trebuie făcut și vinde fiecăruia marfa pe care o cere, având foarte mult fler. El concluziona că nu va putea învăța niciodată această „artă” de a face politică, însă nu are dreptul de a dezerta¹¹¹.

Mult mai interesante sunt însă conferințele ținute de Grigore Filipescu în țările Europei de Vest. Probabil cea mai importantă conferință a sa a fost „La Petite Entente et la politique européenne”, susținută la 18 mai 1936 la Paris. Succesul conferinței¹¹² duce la tipărirea și la repetarea acesteia și în alte orașe europene. În cadrul acesteia el susține ideea unui bloc continental, format din Franța, Italia, Mica Înțelegere, Înțelegerea Balcanică și URSS, care ar facilita

¹⁰⁹ B. Vago, *op. cit.*, p. 239.

¹¹⁰ *Ibid.*, pp. 261-262.

¹¹¹ „Conferința d-lui Grigore Filipescu”, în *Dimineața*, 20 martie 1934.

¹¹² „La Pequeña Entente y la política europea”, în *El Sol*, 23 mai 1936.

păstrarea granițelor țărilor amenințate de statele revizioniste și ar asigura pacea în Europa¹¹³. Un pas important pentru formarea acestui bloc ar fi un pact de asistență mutuală ruso-român, care însă ar fi văzut de Germania ca o amenințare și ar anima revizionismul maghiar¹¹⁴. Până în 1936 se arăta sceptic în privința unei eventuale alianțe între Germania și Italia, care nu ar fi putut lupta de aceeași parte, între Roma și Berlin fiind o prăpastie¹¹⁵. După părerea sa România se afla între revizionismul mussolinian și cel hitlerist¹¹⁶. De aceea el face apel la sprijinul Franței¹¹⁷, întrucât Italia, după ce își va termina „*problemele africane*”, se va ocupa să ajute Ungaria să-și restituie teritoriile¹¹⁸.

5.3. Președinte al consiliului de administrație al Societății de Telefoane

Societatea Anonimă Română de Telefoane (Romanian Telephone Company, Ltd.) a fost constituită în 1930, în urma concesiunii serviciului telefonic către firma americană International Telephone & Telegraph (ITT), ca rezultat al unui împrumut al României de la Banca J.P. Morgan & Co. în timpul crizei economice din 1929-1933. Alături de ITT, care deținea majoritatea acțiunilor, existau și acționari din România, și anume Banca de Credit Român, Banca Marmorosch, Blank & Co. și Banca Chrissoveloni¹¹⁹. SART a existat până în 1948 (când a fost naționalizată de comuniști), Romtelecom-ul fiind urmașul acesteia.

Din consiliul de administrație făceau parte, printre alții, americanii Sonosthenes Behn, fondatorul ITT, Lewis Proctor, Samuel Ordway, dar și românii Emanuel Pantazi, Ernest Urdăreanu, Constantin Xenii, Șerban Cantacuzino. Președinte a fost ales Grigore N. Filipescu, iar vice-președinți, Max Auschnitt și Geoffrey Ogilvie¹²⁰. Filipescu a fost primul președinte al consiliului de administrație al SART, din 1930 și până la moartea sa, în 1938.

În această perioadă probabil cea mai importantă realizare a SART a fost construirea Palatului Telefoanelor din București. Acesta a fost construit între anii 1931-1933 pe locul fostei Terase Oteteleşanu. Planurile clădirii au fost întocmite la New York, de către arhitecții Walter Froy, Louis Weeks și Edmond van Saanen Algi. Până în anii '70 a fost cea mai înaltă clădire din România. Inaugurarea s-a făcut în 1933, în prezența Regelui Carol al II-lea și a mai multor miniștri¹²¹.

¹¹³ G. Filipescu, *La Petite Entente et la politique européenne*, Éd. Louis Conard, Paris, 1936, p. 18.

¹¹⁴ *Ibid.*, p. 26.

¹¹⁵ *Ibid.*, p. 22.

¹¹⁶ *Ibid.*, p. 26.

¹¹⁷ *Ibid.*, p. 30.

¹¹⁸ *Ibid.*, p. 35.

¹¹⁹ *Societatea Anonimă Română de Telefoane. Actul constitutiv și statutul*, f.a., p. 2.

¹²⁰ *Societatea Anonimă Română de Telefoane. Darea de seamă a Consiliului de Administrație și raportul censorilor*, 1936, p. 3.

¹²¹ „Inaugurarea noului palat al Societății române de telefoane”, în *Epoca*, 26 aprilie 1933.

Din poziția ocupată la SART, Filipescu pune informațiile obținute prin interceptarea convorbirilor telefonice (inclusiv de la Curtea Regală) la dispoziția lui Iuliu Maniu¹²² și a lui Nicolae Titulescu¹²³. De aceea, în 1938 presa americană considera că Filipescu ar fi trebuit să se retragă de la șefia SART, finanțată de americani, din cauza prieteniei cu Maniu¹²⁴.

5.4. Membru al Consiliului de Coroană

Începând din anul 1937 Filipescu va fi și membru al Consiliului de Coroană. În această calitate a participat la ședința în care s-a hotărât că Prințul Nicolae înceta să mai facă parte din familia regală¹²⁵, fiind apoi dezmoștenit și expulzat. Cu această ocazie Filipescu a rostit un discurs, declarând „că nu poate să uite serviciile iii-meen-see aduse de prinț într-o anumită vreme unei anumite cauze”¹²⁶ (făcând referire la opera de restaurație), dar este, cu inima frântă, pentru aplicarea sancțiunilor¹²⁷.

5.5 Conducător al mai multor societăți comerciale

Grigore N. Filipescu a mai fost președintele consiliilor de administrație ale Societății de distribuție comercială din București¹²⁸, Societății pentru Distribuția Tutunului, al Societății Anonime *Cehoslovaca* (prima fabrică de confecțiuni de haine) și membru în consiliul de administrație al Societății *Astra Română*¹²⁹ și al Băncii Marmorosch, Blank & Co.

Societatea Anonimă *Cehoslovaca*, fabrică de confecții de haine, a fost una dintre companiile apărute în urma colaborării Româno-Cehoslovace în ramura economiei, ce a urmat creării Micii Înțelegeri, la începutul anilor '20. A fost creată în 1926 și avea magazine de desfacere în mai multe orașe importante din țară (București, Craiova, Galați, Brașov, Timișoara). În 1932 consiliul de administrație al *Cehoslovaca* îl alege pe Grigore Filipescu președinte¹³⁰, funcție pe care acesta o va păstra până la moartea sa¹³¹.

¹²² *Istoria românilor. România întregită (1918-1940)*, VIII, p. 350.

¹²³ *Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers. 1935*, II, United States Government Printing Office, Washington, 1952, p. 679.

¹²⁴ *The New York Times*, 5 ianuarie 1938.

¹²⁵ Ion Mamina, *Consilii de Coroană*, Ed. Enciclopedică, București, 1997, p. 157.

¹²⁶ Prințul Nicolae de Hohenzollern, *În umbra Coroanei României*, Ed. Moldova, Iași, 1991, p. 138.

¹²⁷ I. Mamina, *op. cit.*, p. 156.

¹²⁸ *România*, 27 august 1938.

¹²⁹ *Ibid.*, 28 august 1938.

¹³⁰ *Cehoslovaca. Prima fabrică de confecții de haine. Act constitutiv și statute*, f.e., f.l., f.a., p. 15.

¹³¹ *România*, 28 august 1938.

5.6. Susținător al scrimei

Una dintre pasiunile lui Grigore Filipescu era scrima, fiind cunoscut ca „mare mânuitor de spadă”¹³². Inițiativele sale în domeniu au rămas în istoria acestui sport, implicându-se, în tinerețe, atât ca organizator de concursuri, cât și ca participant la acestea.

În noiembrie 1911 Filipescu organizează, alături de Horia Rosetti și Dinu Cesianu, cea mai mare competiție internațională sportivă organizată până atunci în România, „Marea săptămână a armelor”, sub egida *Societății de încurajare a scrimei*. La acest concurs Filipescu participă și drept concurent, însă nu reușește calificarea în finală¹³³.

Încurajat de succesul concursului, Filipescu organizează, luna următoare, primul concurs internațional de scrimă din România. La concurs participă sportivi valoroși, ca Nedo Nadi, Italo Santelli, Jules Rossignol sau Adolphe Rouleau, cele două săli, *Eforie* și *Ateneul Român*, fiind arhipline¹³⁴. În același an Filipescu participă la competiția „Marele asalt al anului”. Și în 1914 el ia parte la mai multe competiții, printre care „Gala de scrimă” de la Ploiești și „Asalt de arme” de la București¹³⁵.

Filipescu mai era cunoscut și pentru pasiunea sa pentru cursele de cai¹³⁶. În august 1929 arăta că nu l-a mai văzut pe Carol din aprilie, când, la o cursă de cai, i-a indicat un cal câștigător¹³⁷. Era, de asemenea, membru al „Jockey Club” și al „Automobil-Clubul Regal Român”¹³⁸. Ca membru al Jockey Club-ului, a propus, în 1934, excluderea fostului său prieten și colaborator, generalul Cantacuzino-Grănicerul¹³⁹.

6. Raporturile cu oamenii politici

Filipescu a avut o relație inconstantă și cu oamenii politici. Printre personalitățile cu care acesta a trecut de la prietenie la dușmănie și invers au fost Nicolae Titulescu, Iuliu Maniu, Mihail Manoilescu, Constantin Argetoianu și mulți alții. În conflictele cu oamenii politici sau cu jurnaliștii Filipescu folosea ca metode inclusiv injuriile, bătaia, darea în judecată sau provocarea la duel.

¹³² *Curentul*, 27 august 1938.

¹³³ Ruxandra Ionescu-Petrovici, Paul Slăvescu, Tiberiu Stama, *Scrima de la A la Z*, Ed. Sport-Turism, București, 1984, p. 122-123.

¹³⁴ *Ibid.*, p. 121.

¹³⁵ *Ibid.*, pp. 123-125.

¹³⁶ Alexandru Topliceanu, *Portrete*, Ed. „Cartea Românească”, București, 1935, p. 25.

¹³⁷ G. Filipescu, „Il n'y a plus d'affaire Carol...”, în *Journal de Genève*, 29 august 1929.

¹³⁸ *Timpul*, 27 august 1938.

¹³⁹ *Heraldo de Madrid*, 13 aprilie 1934; *Gazette de Lausanne*, 12 aprilie 1934.

Vom încerca, în următoarele rânduri, să analizăm raporturile sale cu diferiți oameni politici, ca Titulescu, Maniu, Averescu, Manoilescu, Iorga.

În cazul lui Nicolae Titulescu, cei doi s-au apropiat mai ales în anii '30. Se cunoșteau de mult timp, fiind colegi în Partidul Conservator Democrat, însă nici atunci Filipescu nu avea cuvinte de laudă la adresa lui Titulescu¹⁴⁰. După moartea lui Take Ionescu relațiile dintre cei doi se răcesc și mai rău ajungându-se la atacuri ale lui grave¹⁴¹. În 1931 Filipescu trimitea de la Paris o scrisoare regelui Carol al II-lea, în care îi atrăgea atenția că Titulescu este „dăunător” și că alegerea sa pentru a doua oară ca președinte al Ligii Națiunilor nu trebuie privită cu ochi buni, întrucât acesta conduce în străinătate o campanie de denigrare a Regelui¹⁴². Urmează apoi o perioadă de colaborare strânsă între cei doi, primul urmând linia trasată de cel de-al doilea, în special în planul politicii externe, declarând unui reporter de la ziarul „Les Débats” că Titulescu a adus mari servicii României și a fost înlăturat din considerente de ordin intern¹⁴³. De altfel, Filipescu era perceput de presa străină din această perioadă ca fiind prieten al lui Titulescu¹⁴⁴.

Și cu Iuliu Maniu, Grigore Filipescu a avut o relație inconstantă, acesta ajungând, de la ținta principală a atacurilor sale, să fie unul dintre cei mai apropiați colaboratori. După fuziunea dintre grupul takist și Partidul Național Român, Filipescu nu a reușit să ocupe locuri importante în ierarhia de partid, fiind apoi un adversar al proiectului de fuziune cu Partidul Țărănesc. După plecarea gălăgioasă a sa din Partidul Național Țărănesc, articolele sale din „Epoca” îl atacau des pe Maniu, care era considerat a fi responsabil pentru orice nu mergea bine. Grigore Gafencu considera că „regele este înconjurat de adversari hotărâți și pătimași ai lui Maniu”, dând ca exemple pe Filipescu, Nae Ionescu și Grigore Iunian¹⁴⁵. Relațiile dintre cei doi se strâng apoi, Filipescu oferind informații folositoare lui Maniu în urma interceptării convorbirilor telefonice sau organizând bancheturi în cinstea sa.

Cu Nicolae Iorga, Filipescu a colaborat în anii 1930-1932, când marele istoric a susținut programul Ligii Vlad Țepeș, candidând pe liste comune în alegerile locale de la București. Tot în această perioadă, datorită simpatiei lui Iorga pentru Liga Vlad Țepeș, aceasta participă la guvernare alături de el. În timpul guvernării relațiile dintre cei doi se răcesc și, la mijlocul anilor '30, ajung extrem de încordate, în „Epoca” și „Neamul românesc”, ziarele celor doi, schimbându-se cuvinte dure¹⁴⁶.

¹⁴⁰ Coord. Geroge G. Potra, *Pro și contra Titulescu*, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p. 444.

¹⁴¹ G. Gafencu, *op. cit.*, pp. 149, 242.

¹⁴² Coord. G. G. Potra, *op. cit.*, pp. 207-208.

¹⁴³ G. Buzatu, *op. cit.*, p. 315.

¹⁴⁴ *El Sol*, 12 iulie 1935; *Het Vaderland*, 11 iulie 1935.

¹⁴⁵ G. Gafencu, *Op. cit.*, p. 154.

¹⁴⁶ C. Argetoianu, *Însemnări zilnice*, I, Ed. Machiavelli, București, 1998, p. 105.

Ca membru în consiliul de administrație al Băncii Marmorosch, Blank & Co., care era în pragul falimentului, Filipescu i-a cerut ajutor lui Mihail Manoilescu, secretarul Băncii Naționale¹⁴⁷. Refuzul acestuia din urmă a generat un conflict deschis între cei doi. În 1934, Filipescu aduce în discuția Senatului o copie după un document în care Manoilescu recunoștea că, la o mică bancă din București (unde era acționar), și-a exercitat influența pentru a-i crea avantaje. Susținând că documentul este fals, Manoilescu îl dă în judecată și îl atacă în ședința Senatului, numindu-l „domnul de la telefoane și de la Blank”¹⁴⁸. Filipescu îi răspunde, făcându-l „pungaș”, în apărarea sa sărind și ceilalți doi senatori ai Partidului Conservator, Scarlat Orăscu și Nicolae Miculescu¹⁴⁹. Filipescu pornește o campanie în presă împotriva lui Manoilescu și cere, „*prin relații ciocoiești de Jockey Club*”¹⁵⁰, examinarea averii acestuia. După un an, timp în care campania din presă a continuat, denunțul a fost achitat.

Este interesant de menționat și faptul că, în ianuarie 1918, Grigore N. Filipescu îi recomanda lui Argetoianu pe „*un oarecare Mihalache*”, căruia ar trebui să i se găsească un loc în cadrul Consiliului Băncilor Populare. Ion Mihalache era descris ca fiind „*un tip foarte bun*”, care nu ar trebui uitat¹⁵¹.

Sunt de amintit și relațiile pe care Filipescu le avea cu oamenii politici din țările Europei. În acest sens este de amintit că Jean-Marie Musy, de două ori ales președinte al Confederației Elvețiene, a fost întâmpinat de Filipescu în 1934, când a vizitat România pentru trei săptămâni¹⁵².

a. *Duelurile lui Grigore Filipescu*

Filipescu s-a mai remarcat și prin duelurile pe care le făcea cu diverși oameni politici. Obiceiul de a provoca la duel îl moștenise tot de la tatăl său, care era și el cunoscut ca mare duelist. În 1897 Nicolae Filipescu a fost chiar închis timp de șase luni, după ce îl omorâse pe deputatul liberal Gheroghe Em. Lahovari într-un duel¹⁵³. Deși acest obicei ținea de secolele trecute, în România era la modă în secolul al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea, mai ales în rândul aristocrației. Explicația constă în faptul că obiceiul duelului a fost luat foarte târziu de români, devenind popular abia la sfârșitul secolului al XIX-lea, fiind adus de fiii de boieri care își făcuseră studiile în străinătate¹⁵⁴.

¹⁴⁷ M. Manoilescu, *op. cit.*, p. 362.

¹⁴⁸ N. Iorga, *Memorii*, VII, p. 144.

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ M. Manoilescu, *Op. cit.*, p. 363.

¹⁵¹ C. Argetoianu, *Pentru cei de mâine*, V, p. 380.

¹⁵² *Journal de Genève*, 19 decembrie 1934; *Gazette de Lausanne*, 19 decembrie 1934.

¹⁵³ Andrei Oișteanu, „Din nou despre duelul la români”, în *România Literară*, XXXVIII, 37, 21-27 septembrie 2005.

¹⁵⁴ R. Ionescu-Petrovici, P. Slăvescu, T. Stama, *op. cit.*, p. 25.

Grigore Filipescu a purtat, în anii primului război mondial, un duel cu Petre Ciorănescu, directorul ziarului „Politica”. Motivele acestui duel nu ne sunt cunoscute, însă cunoaștem faptul că unul dintre martori a fost Grigore Ghika¹⁵⁵. Tot în timpul războiului are loc un duel cu I.G. Duca, vărul său, pe care-l învinuia că ar fi fost responsabil pentru un articol ofensator din ziarul liberal „Mișcarea” din Iași. Duca i-a avut ca martori pe Mihail Pherekyde (pe care-l numea „marele nostru expert în materie”¹⁵⁶) și pe George Mârzescu, directorul ziarului cu pricina, în timp ce martorii lui Filipescu au fost Constantin Hiott și generalul Cantacuzino. Aceștia au ales ca armă, la sugestia lui Duca, pistolul, iar ca locație, „via lui Kilimoglu de la Copou, acolo unde avusesse loc și duelul lui Vintilă Brătianu cu Dr. Lupu”¹⁵⁷. A doua zi s-au întâlnit la locul stabilit. Totul a fost aranjat de Pherekyde, specialist în domeniu, care, cu foarte mare seriozitate, măsura distanța, verifica armele etc. Duca a tras însă în aer, explicând că doar pentru acel articol nu vroia să aibă pe conștiință un om. Cum liderul liberal nu ne oferă amănunte despre traiectoria glonțului lui Filipescu, deducem că și acesta a tras în aer.

În 1918, când Filipescu și Argetoianu organizau la Iași Liga Poporului, cei doi au fost la un pas de a se duela în urma unui conflict, însă martorii acestora, generalii Aslan și Cocorescu, au reușit să-i împace înainte să iasă la duel¹⁵⁸.

În 1930, în urma unui conflict cu Gerhard von Mutius, ambasadorul Germaniei la București, Grigore N. Filipescu îl provoacă pe acesta la duel¹⁵⁹, eveniment ce era așteptat cu nerăbdare de bucureșteni. Motivul a fost o scrisoare a lui von Mutius, în care acesta îi critica pe Gheorghe Mironescu și pe Barbu Știrbey pentru opoziția față de întoarcerea Principelui Carol¹⁶⁰. Scrisoarea a ajuns în mâinile lui Filipescu, care a publicat o parte din aceasta în ziarul „Epoca”. În cele din urmă, ziarele anunță aplanarea conflictului dintre cei doi, astfel că relațiile româno-germane nu au avut de suferit¹⁶¹.

Cel mai de răsunet duel al lui Filipescu a fost cel cu istoricul și omul politic Gheorghe Brătianu. Vestea acestui eveniment a făcut înconjurul lumii, făcându-și loc în paginile ziarelor din SUA, Spania, Franța etc., „La Voz” anunțând duelul chiar pe prima pagină¹⁶². După ce Gheorghe Brătianu l-a insultat pe Filipescu în paginile gazetei „Mișcarea”, acesta i-a provocat la

¹⁵⁵ Mihai Sorin Rădulescu, „Precizări la biografia lui Matila C. Ghyka”, în *România Literară*, XLI, 13, 3 aprilie 2009.

¹⁵⁶ I. G. Duca, *Amintiri politice*, III, Ed. Jon Dumitru-Verlag, München, 1982, p. 133.

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ C. Argetoianu, *op. cit.*, V, p. 84.

¹⁵⁹ *Journal de Genève*, 19 decembrie 1930; *Le Figaro*, 18 decembrie 1930.

¹⁶⁰ *Sarasota Herald*, 18 decembrie 1930.

¹⁶¹ *Journal de Genève*, 22 decembrie 1930; *Gazette de Lausanne*, 22 decembrie 1930.

¹⁶² *La Voz*, 1 aprilie 1932.

duel¹⁶³ și pe acesta și pe Mihail Sturdza. Nicolae Iorga nota în memoriile sale că între Filipescu, Gheorghe Brătianu și Mihail Sturdza „se schimbă prin presă cele mai grele cuvinte”¹⁶⁴ și a vrut să intervină pentru a evita lupta, însă încercarea sa s-a dovedit a fi zadarnică¹⁶⁵.

Cele două dueli s-au desfășurat pe un câmp din vecinătatea Bucureștiului, condițiile fiind extrem de dure: duel cu pistoale de la 25 de pași, urmat, dacă nici unul dintre combatanți nu era împușcat, de un duel cu săbii până la moarte. Informațiile provenite din presa internațională nu sunt foarte exacte, confundându-se cele două dueli, afirmându-se astfel că pantalonii lui Brătianu au fost găuriți de un glonț, ceea ce l-a scutit de duelul cu săbii¹⁶⁶. În realitate, cel lovit de glonț a fost Mihail Sturdza, în duelul ce avusese loc în ziua precedentă¹⁶⁷. Martorii lui Filipescu au fost Leon Sculy și Șerban Cantacuzino pentru Gheorghe Brătianu, respectiv Costin Sturdza și generalul Cantacuzino-Grănicerul pentru Mihail Sturdza¹⁶⁸. Filipescu și Brătianu s-au împăcat pe teren¹⁶⁹, lucru care nu s-a întâmplat și cu Sturdza.

Filipescu era văzut ca fiind un expert în domeniu, fiind ales ca martor la duelurile apropiaților săi. El a fost ales ca arbitru în cazul duelului lui Nicolae Mareș cu Ion Lugoșianu¹⁷⁰.

7. Imaginea în epocă

Grigore Filipescu a fost un personaj controversat și inconstant, imaginea sa nefiind una pozitivă. Opinia publică îl compara cu tatăl său, Nicolae Filipescu, la înălțimea căruia nu s-a ridicat. În acest sens sunt sugestive porecele puse de contemporanii săi, cum ar fi „Grigoraș”¹⁷¹, „Grigoruță”¹⁷² sau „Griguță”¹⁷³, care subliniau tocmai acest fapt. De altfel, Mihail Manoilescu spunea că se deosebește de Filipescu prin faptul că „în timp ce el este fiul tatălui său, eu sînt tatăl fiului meu”¹⁷⁴. Alexandru Topliceanu considera că faptul că era fiul lui Nicolae Filipescu l-a ajutat la începutul carierei, dar nu i-a fost de folos

¹⁶³ „Georges Bratianu Hit in Duel, but Bullet Lodges in Clothing”, în *The New York Times*, 1 aprilie 1932; „M. Filipesco provoke en duel M. Georges Bratiano”, în *Le Figaro*, 29 martie 1932.

¹⁶⁴ N. Iorga, *Memorii*, VI, *Încercarea guvernării peste partide (1931-1932)*, Ed. „Datina Românească”, Vălenii de Munte, 1939, p. 361.

¹⁶⁵ *La Voz*, 1 aprilie 1932.

¹⁶⁶ „Romania: Last Laugh”, în *Time*, 12 august 1929.

¹⁶⁷ *Universul*, 2 aprilie 1932; *Dimineața*, 2 aprilie 1932.

¹⁶⁸ *Ibid.*, 30 martie 1932.

¹⁶⁹ *Ibid.*, 3 aprilie 1932.

¹⁷⁰ *Ibid.*, 2 martie 1932.

¹⁷¹ C. Argetoianu, *op. cit.*, vol. II, partea a IV-a, 1913-1916, p. 227.

¹⁷² *Procesul Mareșalului Antonescu. Documente*, III, Ed. Saeculum I.O, București, 1997, p. 559.

¹⁷³ S. Neagoe, *op. cit.*, p. 263.

¹⁷⁴ M. Manoilescu, *op. cit.*, p. 362.

mai târziu¹⁷⁵. Tot Topliceanu spunea, în 1935, că Grigore Filipescu nu mai reprezenta nimic, fiind „fiul lui Nicolae Filipescu și atâr”¹⁷⁶, concluzionând, totuși, că este un „exemplar unic”¹⁷⁷.

Prietenul și colaboratorul tatălui său, Constantin Argetoianu, îl descria astfel: „tânăr bălos, urduros, nespălat, cu hainele terfelite, scofâlcit și îmbătrânit înainte de vârstă”¹⁷⁸ și „intrinsic”¹⁷⁹. Vărul și adversarul său, I. G. Duca, îl caracteriza ca „un patriot și un impulsiv”¹⁸⁰, care „face pe grozavul”¹⁸¹. Nici Grigore Gafencu, un alt personaj cu care Filipescu intrase într-un conflict deschis, nu avea cuvinte de laudă la adresa sa, descriindu-l ca fiind un „zevzec”¹⁸² cu o „pornire naivă și înverșunată”¹⁸³ și o „isterie deșucheată”¹⁸⁴, „vioi, agitat, când generos, când nervos”¹⁸⁵, iar despre acțiunile sale era de părere că „dă lovituri de spadă în apă” sau că „urlă în pustiu”¹⁸⁶. Alexandru Vaida Voevod îl caracteriza și la sfârșitul anilor '30 ca pe un „ciocoi”¹⁸⁷.

Ion Rusu Abrudeanu îl considera „un bărbat de caracter și de onoare”¹⁸⁸. În 1931, Regina Maria, aflând că Filipescu ar fi grav bolnav, punându-se în discuție chiar viața acestuia, exclama „pe englezește”: „ce bine ar fi!”¹⁸⁹, adăugând „pe franțuzește” că „e un laș! Atacă o femeie care nu se poate apăra”¹⁹⁰.

Un interesant portret i-l face Pamfil Șeicaru: „cunoscând toate culisele vieții politice, având o curiozitate neostenită de reporter, cu o sprinteneală de expresie, Grigore N. Filipescu avea însușiri reale de gazetar, rare la un om politic. Succesul Epocii îl făceau articolele lui scurte, spirituale, cu mult apropo politic”¹⁹¹.

Petre Ghiață spunea despre el că se străduia din răspuțeri să onoreze numele tatălui său, muncind, riscându-și averea, lovind orice adversar pe care îl considera nedemn de a juca roluri de răspundere la conducerea țării. Nu avea prea multe mijloace intelectuale, însă a reușit să se remarce ca jurnalist și vorbea fluent limba franceză¹⁹².

¹⁷⁵ A. Topliceanu, *op. cit.*, pp. 21-22.

¹⁷⁶ *Ibid.*, p. 23.

¹⁷⁷ *Ibid.*, p. 24.

¹⁷⁸ C. Argetoianu, *op. cit.*, pp. 218-219.

¹⁷⁹ *Ibid.*, p. 84.

¹⁸⁰ I. G. Duca, *op. cit.*, II, 1981, p. 79.

¹⁸¹ *Ibid.*, p. 133.

¹⁸² G. Gafencu, *op. cit.*, p. 216.

¹⁸³ *Ibid.*, p. 17.

¹⁸⁴ *Ibid.*, p. 216.

¹⁸⁵ *Ibid.*, p. 165.

¹⁸⁶ *Ibid.*, p. 242.

¹⁸⁷ Arhivele Naționale ale României. Direcția Județeană Sibiu, fond Alexandru Vaida Voevod, dos. 28.

¹⁸⁸ I. Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 524.

¹⁸⁹ G. Gafencu, *op. cit.*, p. 89.

¹⁹⁰ *Ibid.*

¹⁹¹ P. Șeicaru, *op. cit.*, p. 285.

¹⁹² M. Mușat, I. Ardeleanu, *op. cit.*, vol. 2, partea a II-a, p. 317.

În decembrie 1930 „Realitatea ilustrată” lansa o campanie prin care cititorii erau invitați să voteze „cele mai importante 20 persoane din România”¹⁹³. În clasamentul efectuat pe baza rezultatelor, Grigore Filipescu ocupa locul 16, având 693 de voturi (Nicolae Iorga, primul în clasament, avea 2002 voturi)¹⁹⁴.

Este interesantă și imaginea pe care Grigore Filipescu o avea la nivel internațional. De exemplu, revista „Time” îl considera, în 1929, un „*jurnalist pripit*”¹⁹⁵, în timp ce, trei ani mai târziu, aceeași publicație scria despre „*Baby Fascist Gregory Filipescu*” că este „*un Hitler în devenire*”¹⁹⁶. O altă publicație americană, „The New York Times”, îl prezenta pe Filipescu ca fiind un „*boier fascist și pro-Carlist*”¹⁹⁷.

În Europa imaginea sa era mult mai pozitivă decât în România. După 1932 acesta dădea declarații și interviuri din calitate de președinte al P.C., ceea ce îi dădea credibilitate, întrucât aproape toate țările europene aveau sau avuseseră un partid conservator, neștiind că, în cazul celui din România, era vorba de un partid minuscul. De asemenea, Partidul Conservator al lui Filipescu era descris în lucrările apărute în Europa Occidentală ca fiind continuatorul vechiului Partid Conservator, dispărut după primul război mondial¹⁹⁸. Merită menționată publicația „La Revue de Paris” care-l considera pe Grigore Filipescu „*pamfletarul cel mai reductabil din țara sa*”¹⁹⁹.

8. Sfârșitul vieții

Din cauza unei boli de inimă pe care o moștenise de la tatăl său, liderul P.C. a fost nevoit să se retragă din viața politică. Astfel a avut timp să se ocupe de o altă mare pasiune a sa, creșterea cailor de curse, dar și de agricultură²⁰⁰. În ultimul an de viață, starea de sănătate a lui Grigore N. Filipescu s-a acutizat. În octombrie 1937, pe când se afla la un concert, acestuia i s-a făcut rău, fiind ajutat de Alexandru Vaida Voevod²⁰¹.

În luna august a anului 1938 Grigore N. Filipescu s-a internat în clinica *Générale* din Geneva. După 12 zile, în urma unui atac de cord²⁰², a fost supus unei intervenții chirurgicale efectuate de dr. Jurien²⁰³. Operația a reușit, însă starea de slăbiciune a pacientului a cerut o transfuzie de sânge, efectuată cu succes. O a doua transfuzie i-a fost însă fatală, stingându-se din viață la ora 21:30, în ziua de 25 august 1938. La căpătâiul său se aflau mama, soția și secretarul particular²⁰⁴.

¹⁹³ *Realitatea ilustrată*, 4 decembrie 1930, p. 23.

¹⁹⁴ *Ibid.*, 19 martie 1931, p. 5.

¹⁹⁵ „Romania: Last Laugh”, în *Time*, 12 august 1929.

¹⁹⁶ „Rumania: Nasty Duel”, în *Ibid.*, 11 aprilie 1932.

¹⁹⁷ *The New York Times*, 8 iunie 1930.

¹⁹⁸ *Politics and Political Parties in Roumania*, p. 223-227.

¹⁹⁹ *La Revue de Paris*, noiembrie-decembrie 1935, p. 618.

²⁰⁰ *Curentul*, 27 august 1938.

²⁰¹ Arhivele Naționale ale României – Direcția Județeană Sibiu, fond Alexandru Vaida Voevod, dos. 28.

²⁰² *Timpul*, 27 august 1938.

²⁰³ *Neamul românesc*, 27 august 1938.

²⁰⁴ *România*, 27 august 1938.

Slujba de înmormântare a avut loc la Biserica Rusă din Geneva. S-a oficiat și un serviciu religios la Biserica Batiștei din București. Ulterior corpul său a fost adus în țară și înmormântat în cimitirul Bellu din București²⁰⁵.

Moartea sa era anunțată și comemorată de întreaga presă românească, dar și de ziare din Franța²⁰⁶, Elveția²⁰⁷, S.U.A.²⁰⁸ etc. Ziarul „Dreptatea” nota faptul că, odată cu Filipescu, dispărea ultimul boier autentic²⁰⁹, iar „Timpul” considera că acesta prelungea cavalerismul romantic, înfruntându-se adesea în fața pistolului, a spelei sau a floretei.

Ziarele din Franța anunțau stingerea din viață a lui Grigore Filipescu, arătând că odată cu el dispărea „*un mare prieten al Franței*”²¹⁰. Ziarul elvețian „Journal de Genève” comemora și el dispariția jurnalistului pasionat Filipescu, care iubea mult Elveția, călătorind mult și cunoscând oameni în toate capitalele²¹¹.

Presă americană îl reținuse pe Filipescu, pe de o parte ca fiind președintele SART, finanțată de americani, iar pe de altă parte, ca fiind un critic al Reginei Maria, care lăsase o impresie adâncă în urma vizitei în Statele Unite. De aceea, la anunțarea decesului lui Filipescu, s-au rememorat tot aceste aspecte²¹².

Conducerea SART își exprima și ea regretul pentru dispariția președintelui consiliului său de administrație, pe care o considera a fi o mare pierdere pentru companie²¹³. La fel și Automobil-Clubul Regal Român, care plângea pierderea unui om cu temperament de luptător²¹⁴.

În loc de concluzii

Grigore N. Filipescu (1886-1938), de profesie inginer și avocat, a fost un personaj politic inconstant și controversat, care a trecut printr-o mare parte dintre partidele politice ale României. Totuși, el a fost foarte activ, având multe realizări, în domenii foarte diverse, de-a lungul vieții sale destul de scurte. Imaginea sa a fost întotdeauna legată de cea a tatălui său, Nicolae Filipescu, pe tot parcursul vieții fiind comparat cu acesta. În perioada interbelică, Grigore N. Filipescu a fost deputat sau senator în aproape toate legislaturile, prefect al județului Ilfov și membru al consiliului de coroană. În afară de activitatea

²⁰⁵ Gh. Bezviconi, *Necropola Capitalei. Dicționar enciclopedic*, Ed. Museum, Chișinău, 1997, p. 101.

²⁰⁶ *Le Figaro*, 26 august 1938; *Journal des Débats*, 26 august 1938; *L'Action Française*, 26 august 1938.

²⁰⁷ *Journal de Genève*, 27 august 1938.

²⁰⁸ *The New York Times*, 26 august 1938.

²⁰⁹ *Dreptatea*, 27 august 1938.

²¹⁰ *Le Figaro*, 26 august 1938.

²¹¹ Fernand Chenevière, „Gregoire Filipesco”, în *Journal de Genève*, 27 august 1938.

²¹² *The New York Times*, 26 august 1938.

²¹³ *Societatea Anonimă Română de Telefoane, Annual Report of The Board of Directors*, 1938, p. 9.

²¹⁴ *Automobil-Clubul Regal Român. Darea de seamă a activității Societății pe anul 1938*, București, 1939, p. 4.

politică și de cea publicistică, Grigore N. Filipescu s-a mai remarcat și în alte domenii, foarte diverse, de la construcții, până la scrimă.

În perioada interbelică, Grigore N. Filipescu a fost deputat sau senator în aproape toate legislaturile, prefect al județului Ilfov și membru al consiliului de coroană. În afară de activitatea politică și de cea publicistică, Grigore N. Filipescu s-a mai remarcat și în alte domenii, foarte diverse, de la construcții până la scrimă. A coordonat lucrările de construcție a conductei de petrol Cămpina-Constanța, a susținut scrima românească, organizând primele concursuri internaționale la noi în țară, a fost pasionat de creșterea cailor și de cursele de cai, implicându-se și în acest domeniu. A fost președintele Societății Anonime Române de Telefoane, în timpul mandatului său făcându-se progrese imense în domeniul telecomunicațiilor. A mai condus și societatea comercială *Cehoslovaca*, unul dintre cei mai buni producători de haine din acea vreme, Societatea de distribuție comercială din București și Societatea pentru Distribuția Tutunului.

Ilustrații

Fig. 1. Grigore Filipescu (Politics and Political Parties in Roumania, International Reference Library Publishing Co., London, 1936, f.p.)

Fig. 2. Grigore Filipescu
(„Epoca”, 9 ianuarie 1936)

Fig. 3. Grigore Filipescu.
(„Curentul”, 27 august 1938)

Fig. 4. Grigore Filipescu ținând o conferință în București. („Epoca”, 2 martie 1936)

Fig. 5. Regele Carol al II-lea discutând cu Grigore Filipescu cu ocazia inaugurării Palatului Telefoanelor. („Epoca”, 26 aprilie 1933)

Fig. 6. Participanții la concursul „Marea săptămână a armelor”. Grigore Filipescu este al treilea de pe rândul de sus. (Ruxandra Ionescu-Petrovici, Paul Slăvescu, Tiberiu Stama, Scrima de la A la Z, Editura Sport-Turism, București, 1984, f.p.)

Fig. 7. Grigore Filipescu (caricatură din 1935).
(Alexandru Topliceanu, Portrete,
Editura „Cartea Românească”, București, 1935, p. 21)

Fig. 8. Grigore Filipescu (caricatură din ziarul „Curentul”). („Curentul”, 8 decembrie 1932)

Fig. 9. Duelul dintre Grigore Filipescu și Gheorghe Brătianu, anunțat pe prima pagină a ziarului spaniol „La Voz”. („La Voz”, 1 aprilie 1932)